

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ РОЗВИТКУ ПОВІТРЯНОГО ТРАНСПОРТУ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

MACROECONOMIC ASPECTS OF THE IMPACT OF AIR TRANSPORT DEVELOPMENT ON THE ECONOMY OF UKRAINE

УДК 330.101.541:339.5

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.48-22>

Овсак О.П.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств

Національний авіаційний університет

Ліскович Н.Ю.

аспірант кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств

Національний авіаційний університет

Ovsak Oksana

National Aviation University

Liskovych Nazariy

National Aviation University

У статті досліджено макроекономічні аспекти впливу повітряного транспорту на економіку України. Проведено аналіз стану та динаміки зміни обсягових показників розвитку повітряного транспорту України. Відзначено суттєве зростання загальної кількості міжнародних пасажирських перевезень українськими авіакомпаніями, включаючи регулярні та чартерні з 2016 року, з уповільненням до 19,5% за 2018 рік. Спостерігається розширення діяльності на українському ринку іноземних авіакомпаній. Визначено тенденції, що характеризують авіатранспортну галузь України. Систематизовано методичні складові оцінювання впливу вхідних потоків повітряного транспорту на економіку країни. Проаналізовано прямий, непрямий та індукований вплив повітряного транспорту на економіку України. Розглянуто значення лібералізації повітряного простору України для розвитку економіки. За результатами 2018 року визначено вклад у ВВП України вхідних потоків повітряного транспорту, що створюються завдяки здійсненню міжнародних перевезень вітчизняними та іноземними авіакомпаніями.

Ключові слова: макроекономіка, авіаційна галузь, повітряний транспорт, авіакомпанія, експорт транспортних послуг, інтеграція, лібералізація.

В статье исследованы макроэкономические аспекты влияния воздушного транс-

порта на экономику Украины. Проведен анализ состояния и динамики изменения объемных показателей развития воздушного транспорта Украины. Отмечено значительное увеличение общего количества международных пассажирских перевозок украинскими авиакомпаниями, включая регулярные и чартерные с 2016 года, с замедлением до 19,5% за 2018 год. Наблюдается расширение деятельности на украинском рынке иностранных авиакомпаний. Определены тенденции, характеризующие авиатранспортную отрасль Украины. Систематизированы методические составляющие оценивания влияния входящих потоков воздушного транспорта на экономику страны. Проанализировано прямое, косвенное и индуцированное влияние воздушного транспорта на экономику Украины. Рассмотрено значение либерализации воздушного пространства Украины для развития экономики. По результатам 2018 года определен вклад в ВВП Украины входящих потоков воздушного транспорта, которые создаются благодаря осуществлению международных перевозок отечественными и иностранными авиакомпаниями.

Ключевые слова: макроэкономика, авиационная отрасль, воздушный транспорт, авиакомпания, экспорт транспортных услуг, интеграция, либерализация.

The article examines the macroeconomic aspects of the of air transport' impact on the economy of Ukraine. The analysis of the state and dynamics of changes in the volume indicators of air transport development in Ukraine is carried out. It was found that the number of passenger-kilometers of international traffic for 2017–2018 grew at a growth rate of about thirty percent. As for domestic air routes, there were no noticeable changes since 2000. In 2018, regular international flights were carried out by ten domestic airlines to forty-six countries, the number of passengers who used their services increased by 16.4 percent. There has been a significant increase in the total number of international passenger traffic by Ukrainian airlines, including regular and charter flights since 2016, with a slowdown to nineteen and a half percent by 2018. The expansion of activity in the Ukrainian market of foreign airlines was noted. According to the number of passengers transported in 2018, foreign airlines transported half of the total volume of regular passenger traffic between Ukraine and the countries of the world. It is noted that the advantage in the number of international flights belongs to domestic airlines, sixty percent of whose international flights are chartered. According to the results of 2018, the largest share of regular air passenger traffic by region is occupied by transport to Europe, followed by the Asia-Pacific and the Middle East. The tendencies that characterize the aviation transport industry of Ukraine are identified. Methodical components of the assessment of the impact of incoming air transport flows on the country's economy are systematized. The direct, indirect and induced influence of air transport on the economy of Ukraine is analyzed. The importance of liberalization of Ukraine's airspace for the development of the economy, which serves as a means of ensuring the integration of Ukraine into the world air space, is considered. According to the results of 2018, the contribution to the GDP of Ukraine of incoming air transport flows created by the implementation of international transport by domestic and foreign airlines was determined.

Key words: macroeconomics, aviation industry, air transport, airline, export of transport services, integration, liberalization.

Постановка проблеми. Повітряний транспорт є потужною галуззю світової економіки із середньорічним темпом зростання на рівні 10% за останні 55 років. Його значення постійно зростає, що обґрунтовано як розвитком ділових і культурних зв'язків між різними країнами та регіонами, тенденціями глобалізації, лібералізації повітряного простору, технологічним розвитком авіаційної індустрії, її високим рівнем продуктивності, так і зростанням попиту з боку інших галузей економіки на послуги повітряного транспорту, що пов'язано як із загальним зростанням споживання у світі, так і з перевагами отримання авіаційних транспорт-

них послуг. Забезпечуючи швидке сполучення між містами, країнами, регіонами, континентами, повітряні перевезення уможливають економічні потоки товарів, інвестицій, людей та ідей, що сприяє прискоренню економічного зростання. З огляду на сучасні реалії та тенденції зростання економіки України вивчення макроекономічних аспектів впливу розвитку повітряного транспорту на економіку України є актуальним напрямом дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню стану та розробленню питань забезпечення розвитку авіаційної галузі присвячено праці таких

учених, як Ю.Ф. Кулаєв, В.М. Загорулько, Н.Є. Полянська, Г.М. Юн, В.Т. Єлагін, В.Г. Коба, Д.О. Бугайко, Т.О. Габрієлова, Т.І. Олешко, І.О. Геєць, О.Т. Полторацька, Л.Л. Литвиненко. Також дослідженнями в авіаційній сфері займаються провідні міжнародні організації, такі як IATA, ATAG, ICAO.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз стану та динаміки зміни обсягових показників діяльності повітряного транспорту України, систематизація останніх тенденцій його розвитку та визначення макроекономічних аспектів впливу розвитку повітряного транспорту на економіку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до характеристики міжнародної авіатранспортної організації "Air Transport Action Group" (ATAG), світовий повітряний транспорт, будучи єдиною транспортною мережею, забезпечує життєво важливі економічні вигоди для суспільства, глобального бізнесу та туризму, відіграє важливу роль у сприянні економічному зростанню, особливо в країнах, що розвиваються [1]. Авіація продовжує постійно поширюватись, вона витримує кризи, демонструє довготривалу стійкість, стала незамінним видом транспорту. Історично світовий повітряний транспорт зростає швидше, ніж більшість інших галузей, причому його основні обсягові показники подвоюються кожні п'ятнадцять років. Так, якщо у 2005 році у світі було перевезено близько 2 млрд. пасажирів, згідно з даними Міжнародної асоціації повітряного транспорту (IATA), то за 2018 рік авіакомпанії по всьому світу перевезли близько 4,3 млрд. пасажирів, виконали 8,3 трлн. пасажиро-кілометрів, доставили 58 млн. тон вантажів, виконавши 231 млрд. вантажних тонно-кілометрів. Щодня понад 100 000 рейсів перевозять майже 12 млн. пасажирів та товарів на суму близько 18 млрд. дол. США [2].

Підвищуючи свої обсягові та фінансові звітні показники, індустрія повітряного транспорту впливає на світову економічну систему, змінюючи її кількісні та якісні параметри за рахунок дії сукупності прямих, непрямих, індукованих та каталітичних впливів. Так, прямий економічний вплив повітряного транспорту проявляється у безпосередньому створенні робочих місць в авіакомпаніях та аеропортах, компаніях, що забезпечують наземне обслуговування літаків та пасажирів в терміналах, службах аеронавігації тощо. Створення робочих місць для забезпечення виробництва продукції, необхідної для обслуговування пасажирів на борту та літаків в аеропорту (харчування, сервіс), тобто у близьких суміжних галузях, реалізує непрямий вплив повітряного транспорту на економіку. Індукований вплив здійснюється завдяки мультиплікативному ефекту, що має місце в авіаційній галузі, що проявляється у здатності авіаційного транспорту генерувати додатковий попит на робочі

місця в інших галузях економіки, наприклад у компаніях – виробниках споживчих товарів, магазинах роздрібною торгівлі, ресторанах, фінансових страхових установах. Каталітичний вплив повітряного транспорту реалізується у його здатності сприяти взаємодії економічних агентів під час здійснення бізнес-процесів, розвитку. Такий вплив повітряний транспорт здійснює, зокрема, на розвиток туристичного бізнесу, міжнародної торгівлі.

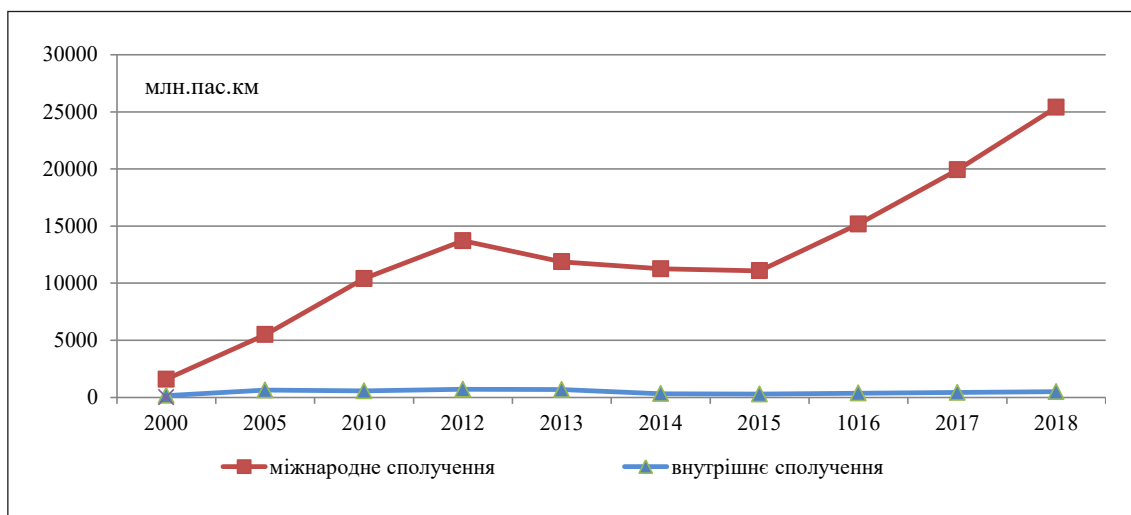
Так, через прямі, непрямі, індуковані та каталітичні впливи індустрія повітряного транспорту на 2018 рік створила загалом 65,5 млн. робочих місць у всьому світі. Для порівняння, станом на 2005 рік було створено 29 млн. робочих місць (ріст на 226%). Світовий економічний вплив авіації (прямий, непрямий, індукований та каталітичний) оцінюється експертами в 2,7 трлн. дол. США, що еквівалентно 3,6% світового валового внутрішнього продукту (ВВП). Для порівняння, станом на 2005 рік такий вплив складав 2,960 млрд. дол. США, що дорівнювало 8% світового ВВП та було еквівалентно загальному ВВП Сполученого Королівства [1; 2].

Проведемо аналіз динаміки вхідних потоків сектору повітряного транспорту України на основі вивчення пасажирообороту повітряного транспорту України за видами сполучення з 2000 по 2018 роки (рис. 1), обсягів перевезення пасажирів авіакомпаніями України (рис. 2), динаміки пропуску повітряних суден через державний кордон України (рис. 3), динаміки пропуску громадян через державний кордон України, динаміки вартості експорту транспортних послуг України (рис. 4, 5), динаміки вартості експорту послуг, пов'язаних з подорожами (рис. 6), динаміки пропуску іноземних громадян через повітряну ділянку державного кордону України (рис. 7, 8).

Слід відзначити, що з 2016 року ринок пасажирських авіаперевезень в Україні розвивався досить динамічно. Як помітно з представленої на рис. 1 динаміки пасажирообороту, кількість пасажиро-кілометрів міжнародного сполучення за 2017–2018 роки зростала з темпом росту близько 30%, на внутрішніх повітряних лініях помітних змін не відбувалося з 2000 року.

Водночас кількість пасажирів, що скористались послугами українських авіакомпаній, з 2015 року зростала щороку в середньому на чверть. Поступово за три роки обсяги пасажирських перевезень збільшили майже вдвічі порівняно з показником 2015 року, водночас більш ніж у півтора рази перевищили рівень 2013 року, а у два рази – рівень 2008 року (докризиви). Статистичні дані про діяльність авіаційної галузі у 2018 році свідчать про її стабільний розвиток.

Перевезення пасажирів, вантажів та пошти здійснювали 34 вітчизняні авіакомпанії, якими виконано 100,3 тис. комерційних рейсів (за

Рис. 1. Динаміка пасажирообороту повітряного транспорту України за видами сполучення

Джерело: систематизовано авторами на підставі [5]

Рис. 2. Динаміка обсягів перевезення пасажирів авіакомпаніями України

Джерело: сформовано на основі [4; 5]

2017 рік – 93 тис. рейсів), кількість перевезених пасажирів збільшилась порівняно з 2017 роком на 18,7%, склавши 12 529 тис. осіб. Загальна кількість міжнародних перевезень пасажирів авіакомпаніями України (на регулярних та чартерних рейсах) після спаду з 2012 року суттєво зросла, а саме за 2016 рік вона збільшилась на 31,6%, за 2017 рік – на 28,6%, а за 2018 рік зростання уповільнилось, склавши 19,5%. Більше половини (54,2%) всіх пасажирських перевезень вітчизняних авіакомпаній складають міжнародні регулярні перевезення. У 2018 році, відповідно до затвердженого розкладу руху, регулярні міжнародні польоти здійснювали 10 вітчизняних авіакомпаній

до 46 країн світу, кількість пасажирів, що скористались їх послугами, зросла на 16,4%, становлячи 6 796,2 тис. осіб [5].

Одночасно зі збільшенням інтенсивності польотів на багатьох напрямках розвивалась мережа маршрутів вітчизняних авіакомпаній. Так, упродовж 2018 року українськими авіаперевізниками відкрито 17 нових регулярних маршрутів [5]. Водночас мало місце розширення діяльності на українському ринку іноземних авіакомпаній, до України започаткували виконання регулярних польотів 5 нових іноземних авіакомпаній. 2018 рік відзначився також розвитком маршрутної мережі іноземних авіакомпаній, якими розпочато експлуатацію

27 міжнародних повітряних ліній. Загалом упродовж 2018 року до України виконували польоти 38 іноземних авіакомпаній з 37 країн світу. Їх послугами скористались 6 857,3 тис. пасажирів, що на 37,8% більше, ніж за 2017 рік [5].

Таким чином, за кількістю перевезених пасажирів у 2018 році іноземні авіакомпанії перевезли 50,2% загального обсягу регулярних пасажирських перевезень між Україною та країнами світу, вітчизняні – 49,8%. Для повноти аналізу діяльності повітряного транспорту в Україні потрібно зважати також на кількість рейсів вітчизняних та іноземних авіакомпаній через кордон України. З представленої на рис. 3 динаміки пропуску повітряних суден через державний кордон України можна зробити висновок, що перевага за кількістю міжнародних рейсів належить вітчизняним авіакомпаніям, 60% міжнародних рейсів яких є чартерними.

За даними Державного підприємства обслуговування повітряного руху України (далі – ДП ОПР «Украерорух») за 2018 рік обслуговано 300,9 тис. польотів проти 254 тис. за 2017 рік. Зросла кількість обслугованих польотів, виконаних як повітряними суднами авіакомпаній України (на 9,7%), так й іноземними авіакомпаніями (на 23,9%). Із січня по листопад 2019 року «Украерорух» забезпечив аеронавігаційним обслуговуванням 313 195 рейсів, що на 11,8% більше порівняно з відповідним періодом минулого року. Вітчизняні авіакомпанії виконали 102 889 рейсів, іноземні – 210 306 рейсів. Слід мати на увазі, що у статистиці ДП ОПР «Украерорух» у кількості обслуговуваних рейсів також враховуються транзитні рейси [6; 7].

Комерційні рейси вітчизняних та іноземних авіакомпаній обслуговували 20 українських аеропортів, за 2018 рік загальна кількість відправлених та

прибулих повітряних суден склала 182,8 тис. од., що на 14,3% перевищує показник за 2017 рік. При цьому пасажиропотоки через аеропорти України, перевищивши 20-мільйонний рубіж, досягли 20 545,4 тис. осіб, що забезпечило зростання на 24,5%. За статистичними даними за підсумками 2018 року мало місце суттєве зростання кількості обслугованих пасажирів в усіх основних аеропортах, адже Київ мав зростання на 51,9%, Львів – на 47,9%, Бориспіль – на 19,4%, Харків – на 19,3%, Одеса – на 17,8%, Запоріжжя – на 14,9%, Дніпропетровськ – на 8,1% [5].

Для визначення впливу повітряного транспорту на економіку країни Міжнародна асоціація повітряного транспорту (IATA) зважає на робочі місця та видатки, що створюються авіакомпаніями та їх ланцюгом поставок, потоки торгівлі, туризму та інвестицій, що виникають завдяки користувачам усіх авіакомпаній, що обслуговують країну й парні сполучення міст, тобто створюють, уможлиблюють ці потоки [3]. Такий системний підхід, на нашу думку, дає змогу висвітлити різні аспекти впливу повітряного транспорту на економіку країни.

Так, згідно з підходом IATA, авіакомпанії, оператори аеропорту, підприємства на території аеропорту (ресторани та роздріб), літаки, їх виробники та аеронавігаційний сервіс забезпечують робочі місця для 24 000 людей в Україні [3]. Купівля товарів та послуг у місцевих постачальників сектору створює ще 31 000 робочих місць. Крім цього, за оцінками експертів IATA, сектор повітряного транспорту підтримує 52 000 робочих місць через заробітну плату, яка витрачається, зокрема, на споживчі товари та послуги. До України через повітряний кордон прибувають іноземні туристи, які витрачають свої гроші в місцевій економіці, які, за

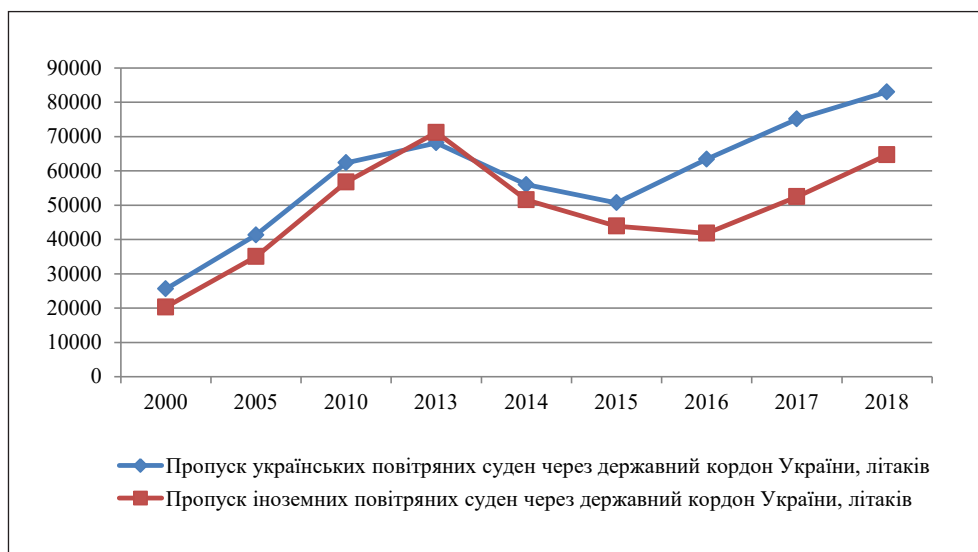

Рис. 3. Динаміка пропуску повітряних суден через державний кордон України

Джерело: систематизовано авторами на підставі [4]

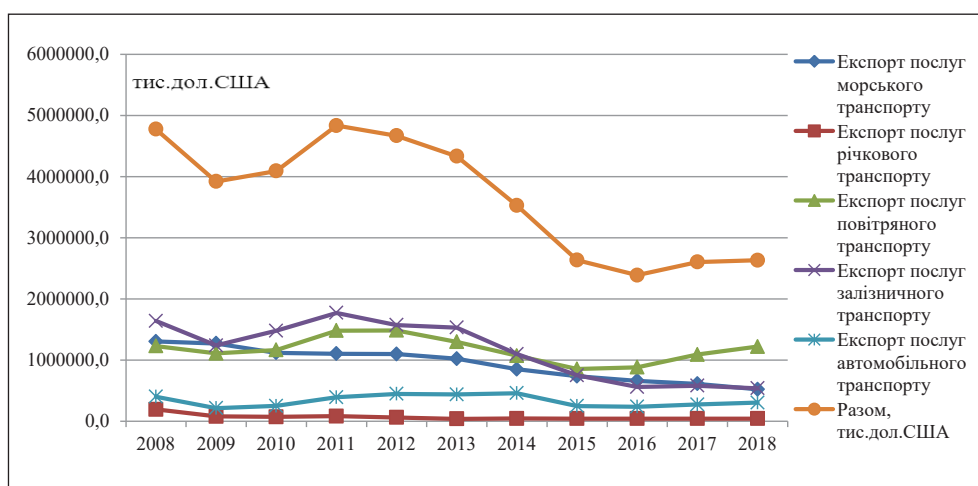
оцінками, підтримують додаткові 38 000 робочих місць. Загалом оцінювання, проведене за даними 2018 року, свідчить про те, що повітряним транспортом та туристами, що прилітають до України, підтримуються 146 000 робочих місць [3].

З іншого боку, індустрія повітряного транспорту, включаючи авіакомпанії та їх ланцюг постачання, здійснюють відповідні витрати, які формують ВВП країни, під час проведення його розрахунку методом кінцевого використання, тому додатково до вищезазначеного вклад повітряного транспорту в економіку України можна оцінити шляхом підсумування вартості експорту послуг повітряного транспорту України та вартості експорту послуг, пов'язаних з подорожами (витрат іноземних туристів), хоча ці статистичні дані зазвичай включають вплив усіх видів транспорту. В нашому дослідженні визначено величину витрат іноземних туристів, що

скористались повітряним транспортом, на основі врахування частки вартості експорту послуг повітряного транспорту у загальній вартості експорту транспортних послуг України (з урахуванням морського, річного, повітряного, залізничного та автомобільного видів транспорту).

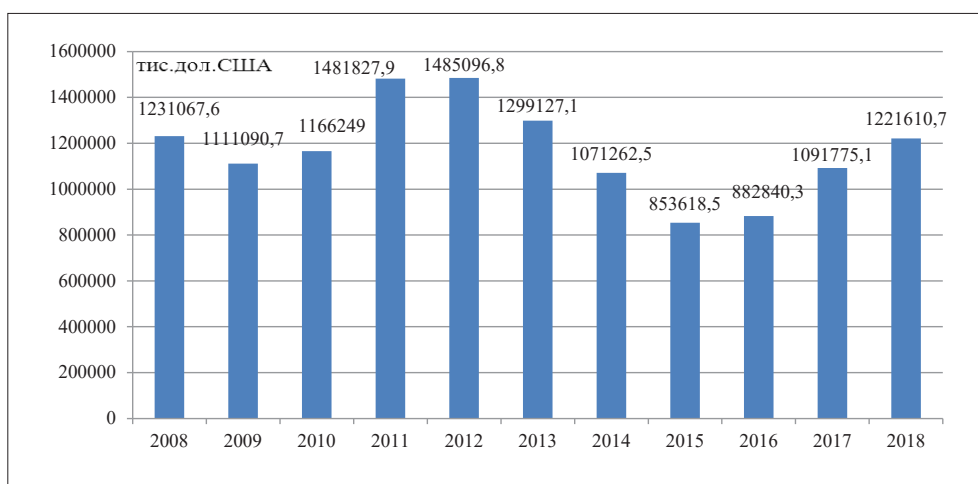
На основі відкритих даних Міністерства статистики України ми провели моделювання вартості експорту транспортних послуг України (з урахуванням морського, річного, повітряного, залізничного та автомобільного видів транспорту) з 2008 по 2018 роки, як представлено на рис. 4, 5.

З 2016 року відбувалось поступове зростання загальної вартості експорту транспортних послуг України завдяки насамперед вкладу повітряного транспорту, вартість експорту послуг якого зростала таким чином: за 2016 рік вона збільшилась на 3,4%, за 2017 рік – на 23,7%, за 2018 рік – на 12%.

Рис. 4. Динаміка вартості експорту транспортних послуг України (з урахуванням морського, річного, повітряного, залізничного та автомобільного видів транспорту)

Джерело: побудовано авторами на підставі [4; 8]

Рис. 5. Динаміка вартості експорту послуг повітряного транспорту України

Джерело: побудовано авторами на підставі [4; 8]

На рис. 6 представлено результати графічного моделювання вартості експорту послуг, пов'язаних з подорожами за 2008–2018 роки.

Вартість експорту послуг, пов'язаних з подорожами, за результатами 2018 року склала 298 855,4 тис. дол. США. Частка пропуску іноземних громадян через повітряну ділянку державного кордону України у 2018 році склала 20%, причому, як помітно з рис. 7, темп її зростання за останні 2 роки пришвидшується, складаючи 30% на рік. В нашому дослідженні, згідно з результатами графічного моделювання вартості експорту транспортних послуг України (рис. 4) з урахуванням морського, річного, повітряного, залізничного та автомобільного видів транспорту, бачимо, що частка повітряного транспорту складає приблизно половину загальної їх вартості, а з огляду на те, що вартість послуг, пов'язаних з авіаційними подорожами, є чи не найбільшою серед інших, можна допустити, що орієнтовно половина їх величини за

даними 2018 року забезпечується вхідним потоком іноземних громадян, що потрапили до України через повітряний кордон. Таким чином, вартість експорту послуг повітряного транспорту України, наданих за 2018 рік, склала 1,2 млрд. дол. США., витрати іноземних туристів, що скористались повітряним транспортом, склали майже 0,15 млрд. дол. США, що разом здійснили вклад у ВВП на загальну суму 1,35 млрд. дол. США.

Щодо вхідних потоків, що створюються авіатранспортними підприємствами, деталізуємо таке. Зрозуміло, що підвищення кількості рейсів та пасажирів, що перевозяться вітчизняними авіакомпаніями, безпосередньо впливає на зростання їх доходів, величини податків в бюджет України, а також споживчих витрат, формує основу для капітальних інвестицій таких авіакомпаній, що у сукупності збільшує ВВП країни. Зрозуміло, що зростання обсягів діяльності іноземних авіакомпаній проявляється перш за все у зростанні імпорту

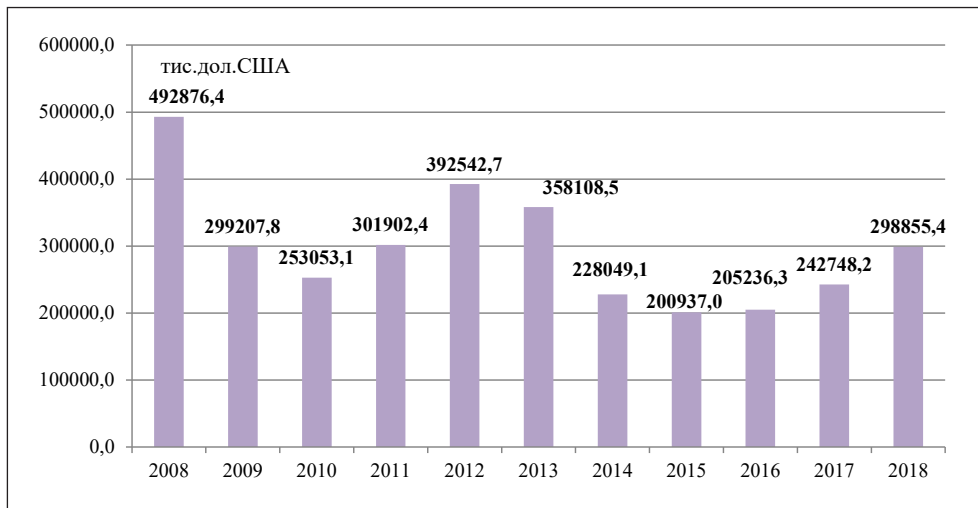

Рис. 6. Динаміка вартості експорту послуг, пов'язаних з подорожами

Джерело: побудовано авторами на підставі [4; 8]

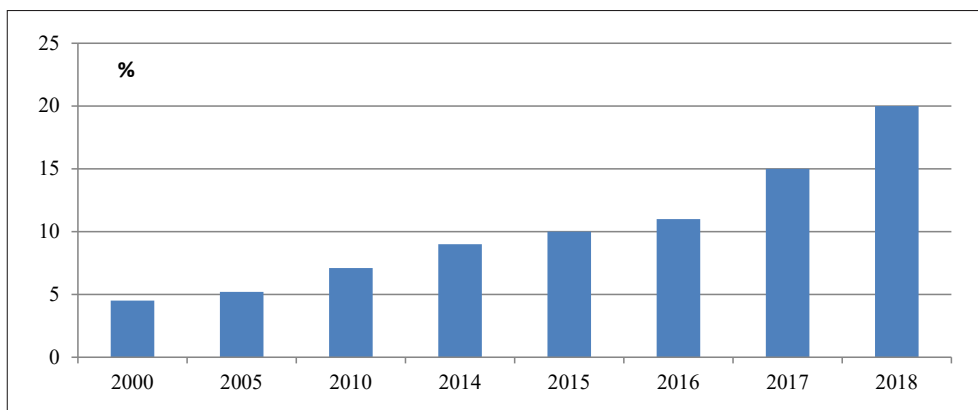

Рис. 7. Динаміка частки пропуску іноземних громадян через повітряну ділянку державного кордону України, %

Джерело: побудовано авторами на підставі [4]

послуг повітряного транспорту, але позитивний вплив на ВВП країни від діяльності іноземних авіакомпаній проявляється опосередковано. Так, рейси авіакомпаній (внутрішні та міжнародні), доставляючи пасажирів до аеропортів України, сприяють підвищенню обсягів діяльності останніх, а також усіх операторів аеропорту, зокрема хендлінгових, підприємств, що забезпечують аеронавігаційний сервіс, додатковий пасажирський сервіс на території аеропорту. Таким чином, зростання кількості рейсів та кількості пасажирів не тільки вітчизняних, але й іноземних авіакомпаній приводить до зростання здійснених ними витрат в Україні, які формують доходи відповідних вітчизняних контрагентів, сприяє створенню нових робочих місць, що чинить вплив на зростання споживчих витрат і, відповідно, ВВП. Результати проведених розрахунків дали змогу визначити вклад повітряного транспорту за результатами 2018 року у ВВП України в розмірі 1,35 млн. дол. США завдяки здійсненню міжнародних перевезень вітчизняними та іноземними авіакомпаніями.

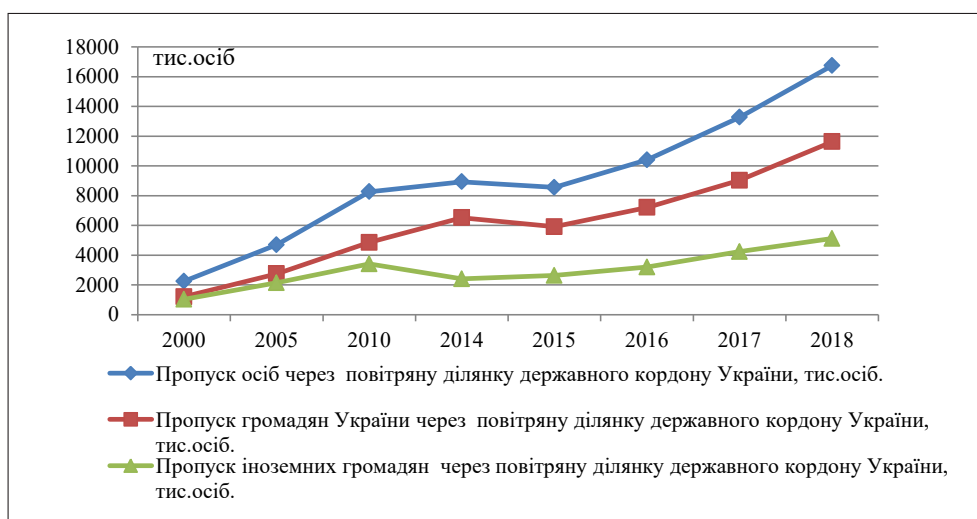
Таким чином, приблизно 1,1% ВВП України у 2018 році створено вхідними потоками сектору повітряного транспорту та іноземними туристами, що прибули повітряним транспортом. З огляду на позитивну динаміку обсягових показників повітряного транспорту України та за збереження наявної на 2018 рік тенденції протягом наступних 20 років повітряний транспорт в Україні, згідно з прогнозам експертів IATA, зросте на 96%, що уможливить перевезення додаткових майже 9,8 млн. пасажирів до 2038 року. За їх виконання такий збільшений попит підвищить ВВП приблизно на 2,7 млрд. дол. США та підтримає майже 210 000 робочих місць у країні [3]. Серед важливих характеристик, що обумовили позитивну динаміку обсягових показників

повітряного транспорту України, доцільно назвати введення безвізового режиму між Україною та країнами ЄС. На рис. 8 представлена динаміка пропуску громадян через державний кордон України.

Як помітно, поступове зростання кількості осіб, що перетинають кордон, відбулось після 2015 року, а за результатами 2017 року після введення 11 червня 2017 року безвізового режиму між Україною та країнами ЄС відбулося стрімкіше зростання кількості громадян України, що скористались послугами повітряного транспорту для міжнародних подорожей.

Введення безвізового режиму було одним з важливих кроків на шляху до лібералізації повітряного простору України, знаковим етапом якої буде підписання Угоди про Спільний авіаційний простір між Україною та ЄС (Угода про САП), яка передбачає інкорпування в українське законодавство 64 регламентів і директив ЄС у сфері авіації. Її підписання дасть можливість українським авіаперевізникам користуватися необмеженими комерційними правами під час здійснення перевезень з України до ЄС і між будь-якими державами – членами ЄС (окрім внутрішніх авіаперевезень у межах будь-якої однієї країни ЄС), а також забезпечить аналогічними правами європейських авіаперевізників [9].

За результатами 2018 року в регіональному розрізі найбільшу питому вагу регулярних авіаперевезень пасажирів по регіонах мають перевезення до Європи, за нею йдуть Азіатсько-Тихоокеанський регіони та Близький Схід. У 2018 році більше 70% від загальної кількості перевезених повітряним транспортом пасажирів прямували до Європи, 11,6% – до Азіатсько-Тихоокеанського регіону, а 7% – до Близького Сходу [3]. Після впровадження Угоди про САП очікується зростання регулярного міжнародного трафіку в Україну та кількості

Рис. 8. Динаміка пропуску громадян через державний кордон України

Джерело: побудовано авторами на підставі [4]

рейсів іноземних авіакомпаній в Україну, що, за очікуваннями фахівців, сприятиме зниженню рівня тарифів на авіап перевезення, підвищенню конкуренції та якості авіаційних послуг [10]. З огляду на високу конкурентоспроможність європейських авіап перевізників, серед яких останніми роками переважають авіакомпанії, що використовують лоукост-бізнес-моделі, що забезпечують формування низьких тарифів, серед фахівців є побоювання, що через слабку купівельну спроможність українців, високу вартість пального в аеропортах України та деякі інші фактори вітчизняним авіакомпаніям буде важко конкурувати з іноземними як на вітчизняному ринку повітряних перевезень, так і на європейському [11; 12; 13]. Однак лібералізація повітряного простору України фактично є не метою, а засобом забезпечення інтеграції України у світовий повітряний простір, тому важливим напрямом подальших досліджень є напрацювання методичних підходів до оцінювання впливу лібералізації повітряного простору на економіку України щодо макроекономічних наслідків.

Висновки з проведеного дослідження. Результати дослідження дали змогу визначити вклад повітряного транспорту за результатами 2018 року у ВВП України у розмірі 1,35 млн. дол. США завдяки здійсненню міжнародних перевезень вітчизняними та іноземними авіакомпаніями. Орієнтовно 1,1% ВВП України у 2018 році створено вхідними потоками сектору повітряного транспорту та іноземними туристами, що прибули повітряним транспортом, тобто завдяки прямому, непрямому та індукованому впливу. Важливим напрямом подальших досліджень є напрацювання методичних підходів до оцінювання впливу лібералізації повітряного простору на економіку України щодо макроекономічних наслідків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. The economic & social benefits of air transport. URL: https://www.icao.int/Meetings/wrdss2011/Documents/JointWorkshop2005/ATAG_SocialBenefitsAirTransport.pdf (дата звернення: 03.01.2020).
2. Aviation Benefits Report. 2019. URL: <https://www.icao.int/sustainability/Documents/AVIATION-BENEFITS-2019-web.pdf> (дата звернення: 04.01.2020).
3. The importance of air transport to Ukraine. URL: <https://www.iata.org/en/iata-repository/publications/economic-reports/ukraine--value-of-aviation> (дата звернення: 28.12.2019).
4. Транспорт і зв'язок України. 2018. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/08/zb_tr2018pdf.pdf (дата звернення: 03.01.2020).
5. Підсумки діяльності авіаційної галузі України за 2018 рік. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2018/Zvit_avia_2018.doc (дата звернення: 18.12.2019).
6. Державне підприємство обслуговування повітряного руху України «Укранероух». URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ10_u.htm (дата звернення: 25.12.2019).

https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ10_u.htm (дата звернення: 18.12.2019).

7. За 11 місяців 2019 року Укранероух обслужив понад 300 тисяч польотів. URL: <http://uksatse.ua/index.php?act=Part&CODE=247&id=49> (дата звернення: 20.12.2019).

8. Зовнішньоекономічна діяльність. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ10_u.htm (дата звернення: 25.12.2019).

9. Угода між Україною та Європейським Союзом і його державами – членами про Спільний Авіаційний Простір. URL: <http://www.avia.gov.ua/uploads/documents/9283.pdf> (дата звернення: 28.12.2019).

10. Авіаційний вектор східного партнерства: оцінка прогресу України, Молдови та Грузії у наближенні до авіаційного законодавства ЄС. URL: https://europewb.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/print_zvit_The-Eastern-Partnership-Air-Transport-Vector_EWB.pdf (дата звернення: 18.12.2019).

11. Олешко Т.І., Геєць І.О., Павлюк Є.Л. Аналіз сучасного стану авіаційної галузі України. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/5_61_2017_ukr/11.pdf (дата звернення: 29.12.2019).

12. Маценко О.М., Геєць І.О., Миронова Ю.В., Скрипка Є.О. Стратегічні напрями лібералізації повітряного простору між Україною та ЄС. URL: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_38/Oleksandr_M_Matsenko_Iryna_O_Heyets_Julija_V_Myronova_Evgenij_SkrypkaStrategic_Directions_of_Airspace_Liberalization_Betw.pdf (дата звернення: 30.12.2019).

13. Михальченко І.Г. Оцінка рівня лібералізації авіаційних перевезень між Україною та країнами – членами Європейського Союзу. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/11.pdf (дата звернення: 15.12.2019).

REFERENCES:

1. The economic & social benefits of air transport. Available at: https://www.icao.int/Meetings/wrdss2011/Documents/JointWorkshop2005/ATAG_SocialBenefitsAirTransport.pdf (accessed: 03 January 2020).
2. Aviation Benefits Report. 2019. Available at: <https://www.icao.int/sustainability/Documents/AVIATION-BENEFITS-2019-web.pdf> (accessed: 04 January 2020).
3. The importance of air transport to Ukraine. Available at: <https://www.iata.org/en/iata-repository/publications/economic-reports/ukraine--value-of-aviation> (accessed: 28 December 2019).
4. Transport і зв'язок Ukrayiny 2018. [Transport and Communications of Ukraine 2018]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/08/zb_tr2018pdf.pdf (accessed: 03 January 2020).
5. Pidsumky diyal'nosti aviatsiynoyi haluzi Ukrayiny za 2018 rik. [Results of activity of aviation industry of Ukraine for 2018]. Available at: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2018/Zvit_avia_2018.doc (accessed: 18 December 2019).
6. Derzhavne pidpriyemstvo obsluhovuvannya povitryanoho rukhu Ukrayiny "Ukranerokh". [State enterprise of air traffic services of Ukraine "Ukranerokh"]. Available at: <https://uksatse.ua/index.php?s=7fafa5d5d3e17df&act=Part&CODE=247&id=450> (дата звернення: 18.12.2019).

747ed5296870f4e285d3e17df&act=Part&CODE=247&id=450 (accessed: 18 December 2019).

7. Za 11 misyatsiv 2019 roku Ukraerorukh obsluzhiv ponad 300 tysyach pol'otiv. [During the 11 months of 2019, "Ukraerorukh" operated more than 300,000 flights] Available at: <http://uksatse.ua/index.php?act=Part&CODE=247&id=49> (accessed: 20 December 2019).

8. Zovnish'oekonomichna diyal'nist'. [Foreign economic activity]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ10_u.htm (accessed: 25 December 2019).

9. Uhoda mizh Ukrainoyu ta Yevropeys'kym Soyuzom i yoho derzhavamy-chlenamy pro Spil'nyy Aviatsiynyy Prostir. [Agreement on a Common Aviation Area between Ukraine and the European Union and its Member States]. Available at: <http://www.avia.gov.ua/uploads/documents/9283.pdf> (accessed: 28 December 2019).

10. Aviatsiynyy vektor skhidnoho partnerstva: otsinka prohresu Ukrainy, Moldovy ta Hruziyi u nablyzhenni do aviatsiynoho zakonodavstva YES. [Aviation Partnership Aviation Vector: Assessment of Ukraine, Moldova and Georgia's progress towards approximation to EU aviation legislation]. Available at: <https://europewb.org.ua/>

wp-content/uploads/2017/12/print_zvit_The-Eastern-Partnership-Air-Transport-Vector_EWB.pdf (accessed: 18 December 2019).

11. Oleshko T.I., Heyets' I.O., Pavlyuk Ye.L. Analiz suchasnoho stanu aviatsiynoyi haluzi Ukrainy. [Analysis of the current state of the aviation industry of Ukraine]. Available at: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/5_61_2017_ukr/11.pdf (accessed: 29 December 2019).

12. Matsenko O.M., Heyets' I. O., Myronova Y.V., Skrypka Y.O. Stratehichni napryamy liberalizatsiyi povitryanoho prostoru mizh Ukrainoyu ta YES. [Strategic directions of airspace liberalization between Ukraine and the EU]. Available at: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_38/Oleksandr_M_Matsenko_Iryna_O_Heyets_Julija_V_Myronova_Evgenij_SkrypkaStrategic_Directions_of_Airspace_Liberalization_Betw.pdf (accessed: 30 December 2019).

13. Mykhal'chenko I.H. Otsinka rivnya liberalizatsiyi aviatsiynykh perevezen' mizh Ukrainoyu ta krayinamy – chlenamy Yevropeys'koho Soyuzu. [Assessment of the level of liberalization of air transportation between Ukraine and EU member states]. Available at: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/11.pdf (accessed: 15 December 2019).